

КЛІНІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2018-22(1)-09

УДК: 615.322:616.2-08-053

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ КОМБІНОВАНИХ ФІТОПРЕПАРАТІВ У ЛІКУВАННІ ЗАХВОРЮВАНЬ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ

Дудник В.М., Морозова І.В., Шаламай М.О., Вижга Ю.В.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018),

Відповідальний за листування:
e-mail: pediatric2@vnmnu.edu.ua

Статтю отримано 15 грудня 2017 р.; прийнято до друку 23 січня 2018 р.

Анотація. У статті розглянута проблема інтегрального ведення дітей різних вікових періодів з симптомом кашлю при гострих респіраторних вірусних інфекціях. Відображені сучасні підходи використання препаратів рослинного походження при симптомі кашлю в практиці лікаря-педіатра. На базі Вінницької обласної дитячої клінічної лікарні було проведено вивчення доцільності призначення та ефективності рослинного сиропу Гамма при гострих захворюваннях дихальних шляхів у 50 дітей, віком від 2 до 15 років, які знаходилися на стаціонарному лікуванні в інфекційно-діагностичному боксованому відділенні з симптомом кашлю. Проведено аналіз результатів використання багатокомпонентного рослинного сиропу Гамма у пацієнтів з кашлем при вірусних інфекціях респіраторного тракту з оцінкою його динаміки. Аналізувалися тривалість періоду та якісні зміни кашлю, а саме: частота, кількість та якість мокротиння, зміна якості життя та вплив на сон дитини. Ефективність сиропу Гамма оцінювалась шляхом порівняння основної групи пацієнтів та контрольної. У 92% пацієнтів основної групи на 7 день хвороби кашель повністю зник, у порівнянні з контрольною групою - 52%. Це свідчить про позитивний вплив препарату на клінічні прояви хвороби, продукцію мокротиння, його в'язкість та загальне покращення дренажної функції бронхо-легеневої системи. Використання рослинного сиропу Гамма засвідчило достатню клінічну ефективність у якості муколітичного, бронхолітичного, відхаркуючого та протизапального засобу у дітей з симптомом кашлю у комплексному лікуванні захворювань респіраторної системи.

Ключові слова: гострі респіраторні вірусні захворювання, сироп Гамма, діти.

Вступ

Гострі респіраторні вірусні захворювання залишаються найбільш розповсюдженими інфекціями в структурі хвороб органів дихання, що відображається на загальному рівні захворюваності, а також мають вплив на показники летальності. За даними ВООЗ, щорічно 90% населення найменш один раз на рік хворіють на респіраторну інфекцію вірусної етіології. В Україні, протягом епідемічного сезону, хворіють на гостру вірусну інфекцію біля 68% дітей. Велика група вірусних інфекцій характеризується значною поширеністю, поліорганністю уражень органів - мішеней та частою мінливістю застосованих лікувальних заходів та стратегій. У дітей молодшого віку ймовірність розвитку ускладнень, які можуть виникнути при вірусних інфекціях до 65%, тому потребує від батьків своєчасного звернення до лікаря-педіатра та при необхідності стаціонарного лікування.

Одним з симптомів вірусної та бактеріальної інфекції дихальних шляхів є кашель. Велика кількість різних патологічних станів і захворювань супроводжується кашлем, який може бути гострим, підгострим і хронічним. У ряді випадків кашель має алергічний генез та крім загальних факторів, які його викликають, не можливо виключити ірритативні, а саме механічні, термічні, хімічні. Як правило, лікар має справу з комбінацією різних чинників, які зумовлюють появу кашлю. Вірусне ураження дихальних шляхів не виключає виникнення бактеріальних ускладнень, що обумовлюють ступінь важкості перебігу основного захворювання.

Вірогідність розвитку бактеріальних ускладнень з боку дихальних шляхів більша у дітей раннього віку. Анатомо-фізіологічні особливості респіраторного тракту дітей, транзиторні вікові особливості імунної відповіді на будь-який чинник становлять основні причини частих захворювань органів дихання та імовірний розвиток ускладнень.

Симптом кашлю має складний механізм розвитку, в першу чергу, обумовлений порушенням мукоциліарного транспорту. Незалежно від генезу уражень дихальних шляхів, клінічним проявом є саме наявність кашлю та порушення відходження мокротиння.

Але треба зазначити, що кашель є і фізіологічним захисним рефлексом, який виникає внаслідок подразнення слизової оболонки бронхіального дерева та передачі нервових імпульсів у центральний кашльовий центр, що призводить до очищення та відновлення прохідності дихальних шляхів. Порушення утворення та евакуації бронхіального секрету є основним фактором розвитку запального процесу при захворюваннях бронхіального дерева. Запальний процес слизової оболонки трахеї, бронхів супроводжується гіперпродукцією слизу та зміною складу трахео-бронхіального секрету, в першу чергу, підвищується концентрація муцинів, що призводить до збільшення в'язкості мокротиння. Порушується, в першу чергу, основна дренажна функція бронхів та загальна респіраторна функція легень, що спричиняє розвиток бронхіальної обструкції. Кашель виникає внаслідок порушення дре-

нажної функції бронхіального дерева, однак має допоміжну роль, на відміну від мукоциліарного кліренсу. Тому, кашель це циклічний прояв запального процесу як у верхніх, так і в нижніх відділах всього респіраторного тракту, включаючи плевру.

Слід відзначити, що у зв'язку з анатомо-фізіологічними особливостями кашльовий рефлекс у дітей раннього віку знижений, тому при захворюваннях бронхо-легеневої системи кашель може бути відсутній, але сам рефлекс сприяє появі у клінічному перебігу хвороби синдрому зригування, блюванню, відмови від їжі. У дітей старшого віку основною складовою обструктивного синдрому є бронхоспазм, поєднаний з наявністю в'язкого мокротиння, що необхідно враховувати при призначенні протикашльової терапії.

Вивчення основних механізмів виникнення кашлю у дітей дозволяє визначити оптимальний варіант медикаментозної терапії, яка направлена, в першу чергу, на розрідження мокротиння, стимуляцію виведення бронхіального секрету та регідратацію слизової оболонки дихальних шляхів.

Трансформація кашлю від сухого непродуктивного до вологого продуктивного є метою лікарської тактики. Продуктивний кашель корисний симптом, так як з мокротинням виводяться бактеріальна флора, секрет бронхіальних залоз та нейтрофільні лейкоцити. Сухий кашель у дітей неприємний симптом, що не приносить полегшення загального стану, особливо при нападах, подразнюючи дихальні шляхи. Лікаря-педіатру необхідно дотримуватись індивідуального підходу до кожного випадку появи кашлю, враховуючи особливості основних секреторних порушень дихальних шляхів. Тому, протикашльові засоби повинні ефективно стимулювати продуктивний кашель та переводити сухий в продуктивний вологий, мати приємний смак, натуральне походження, також мати позитивний досвід використання в практиці лікаря.

До 90% випадків лікування буде мати позитивну динаміку, якщо вчасно встановлена етіологія захворювання. Це дозволяє лікарю індивідуально підібрати протикашльовий препарат та весь комплекс лікувальних заходів в цілому.

Таким чином, при виборі протикашльового засобу необхідно встановити клінічний діагноз, визначити провідний синдром захворювання, оцінити характер кашлю та бронхіального секрету, його продуктивність, інтенсивність, наявність або відсутність бронхоспазму.

Мета роботи - вивчення доцільності призначення та ефективності рослинного сиропу Гамма при гострих захворюваннях дихальних шляхів у дітей.

Матеріали та методи

На базі Вінницької обласної дитячої клінічної лікарні було проведено вивчення доцільності призначення та ефективності рослинного сиропу Гамма при гострих захворюваннях дихальних шляхів у 50 дітей, віком від

2 до 15 років, які знаходилися на стаціонарному лікуванні в інфекційно-діагностичному боксованому відділенні з симптомом кашлю.

Серед загальної кількості хворих дітей співвідношення статі відповідно 58% - дівчата, 42% - хлопчики.

Розподіл за віковою категорією вказав, що переважала група дітей віком від 2 до 5 років - 62%, 38% - діти віком старше 6 років.

У кожному випадку проводилася оцінка часу виникнення кашлю, зміни його характеру від сухого до продуктивного, зменшення інтенсивності та часу клінічного одужання.

Ступінь важкості стану дітей розцінювався як важкий у всіх пацієнтів на момент поступлення у стаціонар та був зумовлений інтоксикаційним синдромом, вираженими катаральними явищами, ознаками обструкції дихальних шляхів, локальними аускультативними і перкуторними змінами з боку легень, лабораторними показниками. Респіраторний синдром, який виникає на початку гострого запалення дихальних шляхів, мав місце у 96% хворих дітей, обумовлений підвищеною в'язкістю секрету бронхів, недостатньою активністю миготливого епітелію.

Всі діти були поділені на 2 групи. Основна група (25 дітей) на фоні базового лікування гострої вірусної інфекції призначався сироп Гамма у віковій дозі протягом перебування у стаціонарі. Контрольній групі (25 дітей) на фоні базового лікування не призначався сироп Гамма.

Діти до 6 років приймали по 2,5 мл сиропу 3 рази на добу, від 6 до 12 років - по 5 мл 3 рази на добу, діти з 12 років - по 10 мл 3 рази на добу. За дітьми проводилося клініко-лабораторне спостереження з ретельним вивченням динаміки кашлю.

Ефективність проведеного лікування з застосуванням препарату Гамма оцінено за клінічними і лабораторними показниками. Для оцінки ефективності сиропу Гамма виділяли наступні критерії: дуже висока ефективність, висока, задовільна та низька. Дуже висока ефективність - зменшення частоти та інтенсивності з 2-3 дня від початку прийому, повне припинення кашлю і хрипів через 5 днів. Висока - повне припинення кашлю і хрипів через 7 днів від початку прийому. Задовільне - повне припинення кашлю і хрипів через 10 днів.

Дослідження було відкритим з урахуванням поінформованості і згоди батьків, оцінки ризику шкоди та користі, відповідно до основних принципів Хельсенської декларації щодо біомедичних досліджень.

Результати. Обговорення

Нами проведена оцінка ефективності використання сиропу Гамма, який представлений комбінацією біологічно активних речовин екстрактів лікарських рослин.

На даний час, відомо багато препаратів, які використовуються для лікування кашлю, але з метою нор-

малізації саме мукоциліарного кліренсу успішно застосовуються препарати рослинного походження, що доведено не тільки традиційним клінічним досвідом, але і результатами сучасних фармакологічних досліджень. Застосування ліків природного походження у педіатричній практиці, особливо у дітей у віці до 6 років, займають особливо важливе місце, саме тому, що створенні на основі природної рослинної сировини. За даними професора О.Е. Абатурова, перевагою фітофармакології перед сучасними синтетичними препаратами є полівалентність дії фітокомпонентів, ефективність монотерапії, сумісність з іншими лікарськими засобами синтетичного походження, безпека при застосуванні.

Препарати рослинного походження відзначаються вмістом у них великої кількості біологічно активних речовин (алкалоїдів, глікозидів, фітонцидів, ефірних масел, дубильних речовин, смол), які обумовлюють їх фармакологічну дію, а саме протиалергічну, протизапальну, протівірусну, цитопротекторну, антиоксидантну. Протизапальна дія фітопрепаратів обумовлена здатністю гальмування медіаторів запалення (простогландинів, лейкотрієнів), активізацією нейтрофілів, Т- та В-лімфоцитів, макрофагів. Тому, при виборі протикашльових фітопрепаратів враховують основні механізми їх дії, направлені на видаленні бронхіального секрету з дихальних шляхів за рахунок зниження його в'язкості.

Рослинний сироп Гамма повністю відповідає вимогам, які пред'являються до протикашльових засобів, а саме стимулює збільшення секреції та його в'язкості, тим самим мокротиння швидше евакуюється з дихальних шляхів. Крім того, має в'язучу дію на слизові оболонки дихальних шляхів та сприяє зменшенню частоти кашльових рухів. Унікальність дії сиропу Гамма полягає в комбінації "Два в Одному": рослинний сироп гамма надає дію як на продуктивний, "вологий", так і на сухий кашель. У складі рослинного сиропу Гамма містяться екстракти 12 лікарських рослин. Базилік має в своєму складі дубильні речовини, ефірну олію, камфору, ліналоол, цинеол, які пришвидшують процес загального видужання за рахунок нормалізації мікроциркуляції, внаслідок чого зникають гіпоксичні зміни. Крім того, базилік сприяє усуненню таких симптомів, як біль та першіння в горлі. Велика кількість евгенола у складі ефірних масел базилику обумовлює антибактеріальну, жарознижуючу, знеболюючу дію. Листя Адатоди судинної містить алкалоїди, похідні хіназоліну, ефірну олію. З листя Адатоди був виділений алкалоїд вазіцин, який при метаболізмі в організмі людини утворює активний метаболіт амброксол, що в свою чергу має виражену відхаркувальну дію. Рослина має протизапальну, відхаркувальну, діуретичну та протиастматичну дію. Корінь Солодки голої містить сапоніни, гліциризин, гліциризинову кислоту, які обумовлюють відхаркувальну, антиалергічну, протизапальну, спазмолітич-

ну дію. До складу плодів Перцю Чорного входять алкалоїди групи піперидина, що мають високу бактерицидну активність, а також відхаркувальну, знеболюючу, сечогінну, протизапальну дію. Кореневище Імбиру містить лецитин, вільні жирні кислоти, які забезпечують протизапальну, відхаркувальну, спазмолітичну дію. Плоди Терміналії Белерики за рахунок наявності у складі гідролізованих дубильних речовин, галової й елагової кислот надають жарознижувальну та в'язучу дію. Плоди Перцю Кубеби містять великий відсоток лігнану-кубебіну, гумміноподобної кислоти, камфори, ментолу, що обумовлює відхаркувальну дію. Плоди Зизифуса містять флавоноїди, сапоніни, слиз, вітаміни А, В, аскорбінову кислоту, а також протеїн, цукор, жирне масло та мають тонізуючу, заспокійливу, седативну дію. Галли Фісташок за рахунок таніну, галової кислоти сприяють відхаркувальному, седативному та тонізуючому ефекту при захворюваннях дихальних шляхів. Корінь Гедіхія Колосистого містить білкові речовини, смоли, камедь, органічні кислоти, ефірну олію. Тому застосовується при простудних захворюваннях, а також використовуються як тонізуючий засіб. Кореневища Куркуми Довгої, до складу якого входять ефірні масла, що містять сесквітерпени, жовті пігменти - куркуміноїди мають протівірусну та імунomodуючу дію, а також проявляє протизапальну і знеболюючу ефективність.

Склад сиропу Гамма зібраний таким чином, що максимально впливає на продукцію мокротиння та його в'язкість, легкість відходження. Таке поєднання рослинних компонентів робить сироп Гамма особливо ефективним у педіатричній практиці, так як активність одних рослинних компонентів доповнюється дією інших, спостерігається явище посилення дії.

Завдяки цим особливостям сиропу Гамма спостерігаються його універсальні властивості, що ефективно впливають на будь-який кашель: при продуктивному - стимулює розрідження і евакуацію мокротиння, знеболює та знімає запалення, при сухому - скорочує кількість кашльових рухів, переводить його в продуктивний, стимулює відходження мокротиння, сприяє оновленню пошкоджених слизових оболонок дихальних шляхів, має імунomodуючі властивості, таким чином, посилює захисні властивості дитячого організму загалом. Не мало важливим є і те, що сироп не містить компонентів, які коригують смак, запах, колір.

Аналіз результатів застосування препарату Гамма у дітей свідчить, що у 23 (92%) дітей основної групи на 7 добу кашель повністю купувався, що підтверджує позитивний клінічний ефект препарату. При цьому у 12 (48%) дітей спостерігалася дуже висока клінічна ефективність, у 11 (44%) дітей - висока клінічна ефективність і задовільна ефективність - у 2 (8%) дітей.

У контрольній групі на 7 добу кашель повністю купувався у 13 дітей (52%), на 10 добу - у 22 (88%) дітей. Кашель продовжувався більше 10 днів у 3 (12%) дітей.

Прийом сиропу Гамма призводив до більш швидкого зниження частоти і вираженості кашлю, вкорочення кашльового періоду в 1,5 рази, поліпшення аускультативної картини в легенях і нормалізації нічного сну.

У наших спостереженнях будь-яких ускладнень, пов'язаних із застосуванням сиропу Гамма не спостерігалось.

Позитивний клінічний ефект з застосуванням сиропу Гамма в схемі лікування захворювань дихальної системи пояснюється його впливом на патогенетичні механізми виникнення кашлю.

Список посилань

1. Мизерницкий, Ю. Л. & Мельникова, И. М. (2013). *Муколитическая и отхаркивающая фармакотерапия при заболеваниях легких у детей*. Москва: Медпрактика-М.
2. Делягин, В. М. & Быстрыкова, Н. Ю. (1999). Антибактериальные и мукоактивные препараты. Москва: Алтус.
3. Союз педиатров России. Международный фонд охраны здоровья матери и ребенка. (2002). *Острые респираторные заболевания у детей: лечение и профилактика. Научно-практическая программа*. Москва: Международный фонд охраны матери и ребенка.
4. Клячкина, И. Л. (2007). Муколитические препараты при продуктивном кашле у больных хронической обструктивной болезнью легких. *Consilium Medicum*, 9 (3), 58-62.
5. Гринкевич, Н. И., Сафронич, Л. Н. (1983). Химический анализ лекарственных растений: учебное пособие для фармацевтических вузов. Москва: Высшая школа.
6. Daly J. W. Book Review (2003). Alkaloids. Nature's Curse or Blessing By Manfred Hesse. Verlag Helvetica Chimica Acta, Zürich, Switzerland, and Wiley-VCH Weinheim, Germany. *Journal of Medicinal Chemistry*, 46 (5), 881.

References

1. Mizernickij, Yu. L. & Melnikova, I. M. (2013). *Mukoliticheskaya i otharkivayushaya farmakoterapiya pri zabolevanii legkih u detej*. [Mucolytic and expectorant pharmacotherapy in

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Застосування рослинного сиропу Гамма виявило високу клінічну ефективність в якості муколітичного, бронхолітичного, відхаркувального та протизапального препарату у дітей з симптомом кашлю та може використовуватися як самостійний засіб, так і як допоміжний компонент в комплексному лікуванні захворювань респіраторної системи.

Ефективність, безпека та зручність у дозуванні надають право його широко застосовувати в рутинній практиці лікаря-педіатра.

2. Delyagin, V. M. & Bystryakova, N. Yu. (1999). *Antibakterialnye i mukoaktivnye preparaty*. [Antibacterial and mucoactive preparations]. Moskva: Altus - Moscow: Altus.
3. Soyuz pediatrov Rossii. Mezhdunarodnyj fond ohrany zdorovya materi i rebenka. (2002). *Ostrye raspiratornye zabolevaniya u detej: lechenie i profilaktika. Nauchno-prakticheskaya programma*. [Acute respiratory diseases in children: treatment and prevention. Scientific and practical program]. Moskva: Mezhdunarodnyj fond ohrany materi i rebenka - Moscow: International Fund for Mother and Child Protection.
4. Klyachkina, I. L. (2007). Mukoliticheskie preparaty pri produktivnom kashle u bolnyh hronicheskoy obstruktivnoj boleznyu legkih. [Mucolytic preparations with productive cough in patients with chronic obstructive pulmonary disease.]. *Consilium Medicum*, 9 (3), 58-62.
5. Grinkevich, N. I., Safronich, L. N. (1983). *Himicheskij analiz lekarstvennyh rastenij: uchebnoe posobie dlya farmaceuticheskikh vuzov*. [Chemical analysis of medicinal plants: a textbook for pharmaceutical universities]. Moskva: Vysshaya shkola - Moscow: High school.
6. Daly J. W. Book Review (2003). Alkaloids. Nature's Curse or Blessing By Manfred Hesse. Verlag Helvetica Chimica Acta, Zürich, Switzerland, and Wiley-VCH Weinheim, Germany. *Journal of Medicinal Chemistry*, 46 (5), 881.

Дудник В.М., Морозова І.В., Шаламай М.А., Вижга Ю.В.

ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ КОМБИНИРОВАННЫХ ФИТОПРЕПАРАТОВ В ЛЕЧЕНИИ ЗАБОЛЕВАНИЙ ДЫХАТЕЛЬНЫХ ПУТЕЙ

Аннотация. В статье рассмотрена проблема интегрального ведения детей разных возрастных периодов с симптомом кашля при острых респираторных вирусных инфекциях. Отражены современные подходы использования препаратов растительного происхождения при симптоме кашля в практике врача-педиатра. На базе Винницкой областной детской клинической больницы было проведено изучение целесообразности назначения и эффективности растительного сиропа Гамма при острых заболеваниях дыхательных путей у 50 детей, возрастом от 2 до 15 лет, которые находились на стационарном лечении в инфекционно-диагностическом боксированном отделении с симптомом кашля. Проведен анализ результатов использования многокомпонентного растительного сиропа Гамма у пациентов с кашлем при вирусных инфекциях респираторного тракта, с оценкой динамики его изменения. Анализировалась длительность периода и качественные изменения кашля, такие как частота, количество и качество отделяемой мокроты, изменение качества жизни и влияния на сон ребенка. Эффективность сиропа Гамма оценивалось путем сравнения основной группы пациентов и контрольной. У 92% пациентов основной группы на 7 день болезни кашель полностью купировался, по сравнению с контрольной группой - 52%. Это свидетельствует о положительном влиянии на симптоматику кашля, продукцию мокроты, ее вязкость и общем улучшении дренажной функции бронхо-лёгочной системы. Использование растительного сиропа Гамма показало высокую клиническую эффективность в качестве муколитического, бронхолитического, отхаркивающего и противовоспалительного препарата у детей с симптомом кашля в комплексном лечении заболеваний респираторной системы.

Ключевые слова: острые респираторные вирусные заболевания, сироп Гамма, дети.

Dudnyk V.M., Morozova I.V., Shalamai M.O., Vyzhga Y.V.

EXPERIENCE OF THE USE OF COMBINED PHYTOPREPARATIONS IN THE TREATMENT OF RESPIRATORY TRACT DISEASES

Annotation. The article showed the problem of integrated management of children different age groups with upper respiratory tract

viral infection. It reflected modern approach of using multicomponent herbal medicine for cough therapy in children in the practice of pediatrician. We evaluated necessity of the prescription and effect of the herbal drug in syrup type Gamma in case of acute respiratory diseases in 50 children, from the age of 2 up to 15 years of life, that were treated at infectious-diagnostic department of Vinnytsya regional children's hospital and had cough symptom. Analysis of the results of the use of herbal multicomponent Gamma syrup in children with cough was provided. The duration of the cough period, qualitative changes in the cough symptom, such as frequency and expectoration of sputum were analyzed. In every case we estimated time of cough originating, changes of its characteristics from the dry to productive, decreasing of the intensity and time of the clinical recovering. The effectiveness of Gamma syrup was evaluated by comparing the main group of patients and the control group. In 92% of patients in the main group on day 7 cough completely stopped, comparing to the control group -cough stopped in 52%. This is the evidence of positive effect on cough, sputum discharge, it's viscosity and common improvement of drainage function respiratory tract. Using of herbal multicomponent Gamma syrup shows high clinical effectiveness as mucolytic, broncholytic, expectorant and anti-inflammatory drug in children with cough in complex treatment of upper respiratory tract viral infection.

Keywords: acute respiratory viral diseases, gamma syrup, children.
